

PROTOCOL DE PREVENCIÓ I
ACTUACIÓ DAVANT DE
L'ABÚS SEXUAL A MENORS
D'ESCOLA I VIDA

BISBAT D TERRASSA

PROTOCOL DE PREVENCIÓ I ACTUACIÓ DAVANT DE L'ABÚS SEXUAL A MENORS D'ESCOLA I VIDA

1.	Presentació d'Escola i Vida	3
2.	El sentit del protocol i els seus objectius	4
2.2.	Principis rectors del protocol	4
3.	Conceptes clau	6
4.	Obligació ètica i legal	8
5.	Prevenió de l'abús sexual al centres d'Escola i Vida	11
5.1.	Prevenió en la selecció de personal.....	11
5.2.	Bones pràctiques preventives	12
5.3.	Treballar la prevenció amb alumnat i família.....	15
5.3.1.	Treball amb l'alumnat.....	15
5.3.2.	Treball amb les famílies	16
6.	Actuació enfront dels casos d'abús sexual.....	18
6.1.	Detectar l'abús sexual	18
6.1.1.	Indicadors	18
6.2.	La revelació per part del menor.....	20
6.2.1.	Com conduir-se durant una revelació d'abús	21
6.3.	La revelació dels pares.....	23
7.	La comunicació interna	24
7.1.	Pasos a seguir dins del centre educatiu	25
7.2.	La comunicació als pares	26
7.3.	La comunicació a la resta de professors, treballadors i a la resta de pares	27
8.	La notificació externa.....	28
8.1.	Procediment: cas d'abús sexual o maltractament a menors al nostre centre	28
8.1.1.	Pasos de comunicació i coordinació	28
8.2.	Procediment: cas d'abús sexual o maltractament per part d'un altre alumne.....	29
8.3.	Procediment: cas d'abús sexual o maltractament a menors en l'àmbit familiar	29
8.4.	Nota aclaridora	30
9.	Protecció i seguiment de l'infant	31

10.	Falses acusacions.....	32
11.	Referències per la creació del protocol.....	33
	ANNEX 1: Legislació	34
	ANNEX 2: Document de repulsa a l'abús.....	35
	ANNEX 3: Recursos pedagògics	36
	ANNEX 4: Indicadors de maltractament	39
	ANNEX 5: Fitxa de notificació situació de risc o desemparament infantil	48
	Link amb el document per omplir	48
	ANNEX 6: Possibles plantilles d'autorització	49
	ANNEX 7: Radiografia de vies de comunicació.....	50

1. Presentació d'Escola i Vida

Introduir el concepte d' Escola i Vida per posar en context el protocol.

2. El sentit del protocol i els seus objectius

Un protocol és un acord d'actuació. És una guia en la qual es concreta la labor conjunta dels elements d'una organització o institució per a aconseguir alguna cosa. En el cas del present document, el primer objectiu és prevenir, establint bones pràctiques en tots els centres educatius d'Escola i Vida. El segon objectiu és actuar adequadament enfront de la sospita d'abús sexual, és a dir, actuar sense dilació, amb control de la situació, sense escàndols, intentant no sumar mal per a la víctima ni per l'abusador. El protocol ajuda al fet que tot el personal tingui clares les responsabilitats, els rols i els canals de comunicació.

A banda de poder seguir el protocol referent a abusos sexuals de la Generalitat de Catalunya, veiem l'interès de crear un protocol intern, que especifiqui la manera en què els nostres centres educatius realitzaran dues tasques bàsiques:

- **Prevenió de l'abús sexual.** Es refereix a la prevenició de l'abús que pot ocórrer tan fora com dins de l'organització escolar.
- **Resposta davant un abús sexual sospitat o revelat.** Encara que aquest protocol se centra en els casos en què el possible agressor és algú del propi centre escolar, la major part de les indicacions i actuacions són aplicables si el presumpte agressor sospitat o revelat és una persona de l'entorn del nen i aliè a la comunitat escolar.

2.2. Principis rectors del protocol

Els principis que inspiraran qualsevol de les nostres actuacions referents a un cas d'abús a menors seran els següents:

Principi d'interès superior del menor:

Qualsevol de les mesures que es prenguin per part d'Escola i Vida i els centres pertanyents, tindran com a prioritat salvaguardar l'interès del menor i el seu bé. Dins dels nostres objectius, entre els més importants, es troba el deure de procurar-li un entorn segur que garanteixi el seu benestar i desenvolupament educatiu. Mantenim un compromís ferm per assegurar aquesta protecció necessària perquè gaudeixi d'un entorn on es vegin preservats tots els seus drets.

Principi de coordinació i agilització:

Per tal d'assegurar una resposta ràpida i eficaç que impedeixi sotmetre al menor a una segona "victimització" i se senti protegit tan aviat com es pugui, és del tot necessari que existeixi una coordinació adequada entre totes les parts implicades (família, professorat, equips directius, titularitat, organismes oficials...).

Deure de reserva:

El deure de reserva, que és també una obligació ètica i legal, significa que la persona que ha detectat i comunicat el problema, ha de ser discreta, guardar la confidencialitat del que ha conegut, sense fer cap mena de difusió, ni pública ni privada. Només comunicarà el que sap als professionals implicats en la intervenció i a aquelles persones de les quals la seva col·laboració resulta imprescindible per resoldre el problema de manera adequada.

Tots aquests professionals i també els pares, deuen al seu torn conduir-se amb reserva. Estem parlant de presumptes fets greus que afecten la vida i intimitat tant de la víctima com de l'agressor i hem de procurar salvaguardar els drets de cadascuna de les parts.

3. Conceptes clau

Diem abús sexual infantil a la utilització d'un nen per a obtenir satisfacció sexual. Aquesta utilització pot fer-se de moltes maneres, la majoria sense requerir amenaces ni violència, al contrari del que generalment es pensa. La sorpresa, la seducció, l'engany, el xantatge i la manipulació són molt freqüents.

L'abús sexual infantil s'enquadra dins de la categoria més àmplia de la violència sexual, i en gran manera comparteix conseqüències i respostes amb aquesta. Al mateix temps ha de ser considerat com un tipus de maltractament infantil. La confluència entre aquestes dues perspectives és la que ens pot permetre abordar aquest fenomen d'una forma més adequada.

És abús sexual infantil:

- Assetjar, espantar o intimidar amb gestos obscens, o amb comunicacions obscenes. Trucades telefòniques, missatges de mòbil, correus electrònics, cartes o notes de contingut sexual.
- Proposicions sexuals o insinuacions relacionades amb la conducta sexual. Propostes de trobada amb finalitats sexuals (expressos o no) utilitzant Internet.
- Demanar al menor que exposi o exhibeixi el seu cos o parts del seu cos amb finalitats sexuals, directament o mitjançant la utilització de TICS.
- Tocar parts del cos de l'infant/adolescent considerades íntimes o erògenes, per damunt o per sota de la roba. Intents de petó, contacte corporal, excessiu acostament, etc.
- Obligar, incitar o convidar a tocar a l'adult o a altres menors amb finalitats sexuals.
- Exhibicionisme.
- Exposar deliberadament al menor a la visualització d'actes sexuals (voyerismo) o material pornogràfic.
- Penetració oral, anal o vaginal, o intent de penetració, amb penis o amb objectes.
- Explotació sexual:
 - Incitar o permetre la prostitució del menor per tercers
 - Usar imatges del menor amb finalitats pornogràfics
 - Fer-lo participar en serveis de prostitució o en espectacles sexuals.

La víctima

La víctima és menor d'edat: els 18 anys marquen una línia legal i ens serveixen per donar per acabada l'adolescència i, amb ella, la minoria d'edat.

En general parlem en aquest protocol de relacions no consentides i fins als 18 anys.

Cal recordar que no totes les relacions sexuals amb menors de 16 anys són delictes. Així, el nostre Codi Penal recull que "El consentiment lliure del menor de setze anys exclourà la responsabilitat penal pels delictes previstos en aquest Capítol, quan l'autor sigui una persona pròxima al menor per edat i grau de desenvolupament o maduresa."

Així i tot, no hem de perdre de vista que pot haver-hi adolescents de 16 o 17 anys que consenten mantenir relacions sexuals amb adults i aquestes poden considerar-se igualment abusives. Això pot ser donat per la diferent capacitat entre tots dos (adolescents amb algun tipus de discapacitat, per exemple), la posició clara de poder de l'adult o la intermediació de contrapartida atractiva per a la víctima (diners, regals, atenció especial, afecte...). Aquesta posició de poder de l'adult es pot donar en dos àmbits bàsicament: l'àmbit familiar i l'educatiu, sense descartar l'esportiu, entre d'altres, però aquest serien els més habituals.

L'agressor

La persona que abusa o agredeix acostuma a ser un adult, majoritàriament home, però també pot ser dona, sense descartar a un/a adolescent o preadolescent (pot ser un altre menor que es trobi en una situació de poder respecte a la víctima, bé per nivell de desenvolupament, força física...).

Pot donar-se el cas de nens majors prepúbere que abusen de nens petits o de nens d'edat similar però amb algun tipus de discapacitat. En aquest cas, independentment de la salvaguarda i suport al nen petit, cal entendre al nen major simultàniament com a agressor i com a menor que pot necessitar atenció especialitzada. Habitualment s'entén que hi ha abús quan la diferència d'edat entre víctima i abusador és de 5 anys o més, per a víctimes menors de 12 anys.

Precisament que sigui un adult pròxim (en qui confia l'infant o adolescent), investit d'autoritat professional o moral, qui abusi sexualment, sol tenir conseqüències molt més greus que el mateix abús comès per un desconegut. És freqüent que els agressors se serveixin no només de la proximitat, sinó de l'amistat o de l'admiració que els professa un infant o adolescent per a aconseguir el seu objectiu d'abús impune.

Finalment recalcar que no existeix un perfil d'agressor; no hi ha característiques psicosocials que puguin alertar-nos sobre la predisposició al comportament abusiu d'un adult.

4. Obligació ètica i legal

Detectar l'abús d'un menor ens situa de sobte davant l'exercici real de la nostra responsabilitat sobre la protecció infantil.

El deure moral de comunicar l'abús i protegir als menors està per sobre d'haver de guardar la confidencialitat de qualsevol altre tipus i, per suposat, per sobre de les relacions professionals o d'amistat que es puguin veure afectades.

Respecte a l'obligació legal, hi ha molta legislació al respecte, donat la gravetat de l'assumpte (Annex 1). A l'article 93.4 de la Constitució Espanyola diu que "*els infants gaudiran de la protecció prevista als acords internacionals que vetllen pels seus drets*". Amb aquesta convicció, Espanya va ratificar el 1990 el que promulgava la Convenció sobre els Drets dels Infants de les Nacions Unides de 1989. Alguns dels punts que tracta als seus articles són els següents:

Interès superior de l'infant: Totes les mesures respecte a un infant han d'estar basades principalment en la seva consideració i el seu interès. Correspon a l'Estat d'assegurar una protecció i cura adequades, quan els pares o altres persones no tinguin capacitat per a fer-ho.

3. En totes les accions que concerneixen l'infant, tant si són portades a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, la consideració principal ha de ser l'interès primordial de l'infant.

Protecció contra els maltractaments: És obligació de l'Estat protegir els infants de totes les formes de maltractaments perpetrades pels pares o qualsevol altra persona responsable de la seva cura i establir mesures preventives i de seguiment pel que fa al cas.

19. Els estats membres han de prendre totes les mesures legislatives, administratives, socials i educatives apropiades per protegir l'infant contra totes les formes de violència física o mental, lesions, abusos, abandonament o tracte negligent, maltractament o explotació, inclosos els abusos sexuals, físics o mentals, mentre està sota la tutela dels seus pares, tutors legals o de qualsevol altra persona que en tingui la tutela.

Explotació sexual: És un dret dels infants ser protegits de l'explotació i abús sexuals, incloent la prostitució i la seva utilització en pràctiques pornogràfiques.

34. Els estats membres es comprometen a protegir l'infant de totes les maneres d'explotació i d'abús sexual. Amb aquesta finalitat, els estats integrants, en particular, han de prendre totes les mesures necessàries per a impedir: a) la inducció i la coacció a un infant perquè participi en qualsevol activitat sexual il·legal; b) l'explotació d'infants en la prostitució o en d'altres pràctiques sexuals il·legals; c) l'explotació d'infants en espectacles i material pornogràfic.

Recuperació i reintegració social: És obligació de l'Estat prendre les mesures apropiades perquè els infants víctimes de la tortura, de conflictes armats, d'abandó o d'explotació rebin un tractament convenient que asseguri la seva recuperació i reintegració social.

39. Els estats membres han de prendre totes les mesures adequades per promoure la recuperació física i psicològica, i la reinserció social d'un infant víctima de qualsevol forma d'abandó, explotació, abús, tortura o qualsevol altra forma de tractament o càstig cruel, inhumà o degradant; o conflictes armats. Aquesta recuperació i reinserció ha de tenir lloc en un ambient que protegeixi la salut, l'autoestima i la dignitat del infant.

En el nostre ordenament, la Llei orgànica 1/1996 de protecció jurídica del menor i de modificació del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Criminal constitueix un ampli marc jurídic de protecció als menors. Aquesta norma, que en la seva exposició de motius reconeix que "Els menors gaudiran dels drets que els reconeix la Constitució i els Tractats Internacionals dels quals Espanya sigui part, especialment la Convenció de Drets del Nen de Nacions Unides", suposa la incorporació en l'ordenament jurídic espanyol del principi general del "interès superior del nen" i de la consideració dels nens i les nenes com a "titulars de drets". Per a la salvaguarda dels seus drets, el seu article 13 conté l'obligació de la notificació i el deure de confidencialitat:

"1. Tota persona o autoritat, i especialment aquells que, per la seva professió o funció, detectin una situació de risc o possible desemparament d'un menor el comunicaran a l'autoritat o els seus agents més pròxims, sense perjudici de prestar-li l'auxili immediat que precisi. (...) 3. Les autoritats i les persones que per la seva professió o funció coneguin el cas actuaran amb la deguda reserva. En les actuacions s'evitarà tota interferència innecessària en la vida del menor."

A més, la Llei orgànica 8/2015, de 22 de juliol, i la Llei 26/2015, de 28 de juliol, totes dues de modificació del sistema de protecció de la infància i l'adolescència, han ampliat la regulació existent.

Des del Consell Europeu també s'han desenvolupat importants estàndards internacionals per a garantir la protecció dels drets dels menors d'edat:

- Conveni per a la protecció dels infants contra l'explotació i l'abús sexual (Conveni de Lanzarote);
- Conveni sobre prevenció i lluita contra la violència contra la dona i la violència domèstica (Conveni d'Istanbul);
- Conveni del Consell d'Europa sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans;
- Conveni sobre la Ciberdelinqüència.

Així mateix, l'Estratègia del Consell Europeu per als drets dels infants (2016-2021), reafirma la seva crida a tots els Estats membres per a acabar amb qualsevol forma de càstig físic contra la infància en tots els àmbits.

També el Codi Penal espanyol incorpora diversos tipus penals específics que sancionen la violència sexual comesa contra menors d'edat (tant agressions com abús sexual).

Finalment, a l'article 17 de l'Estatut d'autonomia, relatiu als Drets dels menors, diu que *“Els menors tenen dret a rebre l'atenció integral necessària per al desenvolupament de llur personalitat i llur benestar en el context familiar i social.”*

5. Prevenció de l'abús sexual al centres d'Escola i Vida

5.1. Prevenció en la selecció de personal

La selecció de personal marca l'inici de l'actuació preventiva. Als nostres centres l'última paraula d'una contractació la té la titularitat d'Escola i Vida. L'accés del personal docent i no docent, i del personal de manteniment i/o neteja, hauria de passar el procés de selecció del propi centre, i quan s'estimi oportú, ampliar aquest procés passant per una entrevista amb la titularitat. L'actuació preventiva ha d'abastar a tot el personal amb possible contacte amb els nens:

- És obligatori sol·licitar a la persona que serà contractada un certificat negatiu del Registre Central de Delinqüents Sexuals.
- Explorar en entrevista els dubtes sobre el seu treball amb els menors: problemes i avantatges.
- Incloure l'existència del protocol en el moment de la selecció.
- A més, tot el personal que treballi als nostres centres haurà de signar voluntàriament un document escrit (Annex 2), en el moment de la contractació o en el moment de la publicació del present protocol, en el qual es manifestarà de forma expressa:
 - El rebuig personal a tota mena d'abús sexual.
 - El coneixement de la doctrina de l'Església sobre aquest assumpte i la convicció que la persona que incorre en aquest tipus de delictes exercint una posició de poder sobre els infants i adolescents, manifesta una conducta greument contrària a la llei de Déu i a les normes eclesials.
 - Que la seva conducta és també delictiva segons la legislació civil i que han estat informats de les lleis vigents en aquesta matèria.
 - Que si cometem qualsevol acte d'abusos de menors ho fan enganyant i traint la voluntat de l'Església, sent responsables dels mateixos única i exclusivament qui els realitzi.
- Sempre que es demanen referències escrites, aquestes referències han de ser comprovades, preferiblement mitjançant conversa amb la persona que refereix (anterior ocupadors).

5.2. Bones pràctiques preventives

S'ha d'establir una manera d'actuar que procuri un entorn segur i la pròpia protecció dels treballadors. Tot adult que tingui contacte habitual amb menors d'edat ha de conèixer bé el seu paper, quin és el seu treball i conduir-se de manera professional:

- Les **mostres físiques d'afecte** han de fer-se tocant zones "segures" com a esquena, espatlles, cap, braços... En el nostre context cultural és habitual que educadors, mestres i professors abracin, agafin en braços i besin a nens de poca edat, i que s'abraci i besin a nens majors i adolescents. Aquestes mostres d'afecte tenen els seus límits socialment acceptats: els petons es donen en les galtes (o on el nen petit s'acaba de donar un cop), no s'abraça per força ni amb excessiva pressió ni durada i no es toquen mai zones íntimes o erògenes (cuixes, natges, pit, genitals).
- Respectar la **integritat física** del nen; permetre-li rebutjar mostres d'afecte tot i que siguin benintencionades. Si l'infant mostra disconformitat s'ha d'actuar en consonància intentat crear un clima que sigui agradable per a ell.
- **Evitar quedar-se tot sol amb un menor sempre que no sigui necessari** i, en tot cas, evitar sempre que la situació pugui arribar a males interpretacions:
 - Examinar a un nen/a malalt o ferit en presència d'un altre adult.
 - Parlar en privat amb un nen/a en un entorn visible per als altres. Les saletes amb porta o paret de cristall són ideals per a aquesta fi.
 - Deixar la porta oberta quan es parla amb un nen/a en un despatx o habitació que no disposa de porta o paret de cristall. O bé parlar amb ell en un exterior on altres adults puguin veure la trobada.
 - Indicar als pares la situació en la qual s'estarà o s'ha estat tot sol amb un nen/a o quan es va tenir o s'ha tingut un contacte físic rellevant (massatge en una cama després d'una estirada, per exemple).
- En aquest sentit, sempre que sigui possible, es seguirà una estratègia de **màxima visibilitat** en el centre educatiu: instal·lació de finestres a les portes o a les parets de les aules, bona il·luminació de totes les àrees, etc. En tot cas, el que es suggereix és seguir una política de "porta mai tancada".
- Prohibició absoluta de **jocs, bromes o càstigs** que impliquin despullar-se, besar-se, o altres conductes que puguin tenir connotació sexual. Atès que el càstig físic està prohibit, no pot justificar-se contacte físic per aquest motiu.
- Prohibició de **novatades**.

- Avisar i informar els pares de **sortides amb pernocta**, assegurar un nombre suficient d'acompanyants i organitzar el necessari perquè els nens/as passin la nit adequadament. No es permet compartir habitacions d'hotel o tendes de campanya amb adolescents o nens, tret que estigui clarament justificat.
- Com a norma general prima la prohibició de **mantenir trobades o comunicacions** amb alumnes fora del context escolar, ja siguin en persona, per correu electrònic, mòbil, en plataformes socials o WhatsApp, sempre que siguin alienes a les oficials del centre.
En l'apartat de **vies de comunicació**, més concretament, podem contemplar unes variacions en el procediment en situacions que surtin de la norma, com podrien ser excursions, convivències, estats de confinament... En aquests casos es sol·licitaria als pares o tutors legals l'autorització per facilitar les dades del fill o filla (el telèfon mòbil) explicant l'ús i finalitat d'aquesta recollida d'informació. En aquestes situacions excepcionals es valorarà quin és el mitjà de comunicació més adequat a cada cas.
Per puntualitzar: si els pares no donen autorització expressa en aquest sentit, el professorat o personal de centre NO podrà disposar del telèfon personal de l'alumne.
- Pel que fa als **desplaçaments**, el personal docent o de centre, no podrà realitzar aquests desplaçaments amb els alumnes en el seu vehicle particular a menys que hi hagi una autorització expressa per aquella situació en concret.
- Referent a **activitats que surten de l'horari normal** del centre, com podrien ser pràctiques de Cicles Formatius, quedades per preparar Treballs de Recerca, o qualsevol mena de treball tutoritzat fora del centre, o fora de l'horari escolar, hauran d'estar sempre autoritzades pels pares o tutors legals de manera expressa.
- El professorat, els equips de monitors i/o entrenadors només poden entrar en els **vestuaris, banys i dutxes**, mentre estiguin els menors, si és per raons educatives o de control. En aquest cas es recomana que haurien d'entrar dos adults i del mateix sexe que els menors presents; però donat que les circumstàncies no acostumen a permetre el compliment d'aquest requisit, es pressuposa l'actuació més coherent i raonable.
A tenir en compte: tret que sigui imperatiu actuar, es mantindrà sempre la distància amb els menors que estan canviant-se o dutxant-se.
- La presa de qualsevol **imatge dels menors** es durà a terme amb els mitjans del centre (càmeres de fotos, de vídeo, telèfons mòbils...) sempre que sigui possible. En el cas que s'hagi de fer amb terminals personals dels treballadors es farà buidatge en el servidor de l'escola, esborrant automàticament les

imatges del terminal personal.

També s'ha de tenir cura de l'estil de fotos. Alguns suggeriments serien: preferència per les fotos de grup a les individuals; a les activitats, si és possible, que es vegin els nens per darrere (sobretot si són petits); intentar no fer primers plans a menys que estigui justificat (entregues de premi...); anar variant de infants (procurar que en les fotos no surtin sempre els mateixos).

- És motiu immediat d'acomiadament qualsevol **relació sentimental** d'un adult amb alumnes menors d'edat.
- Els **sentiments d'afecte i/o enamorament cap al professorat** sovint responen a la consideració de l'adult/a com a ídol. La persona adulta ha de conèixer la seva pròpia responsabilitat en les situacions en què els i les adolescents manifesten sentiments d'enamorament cap a un adult (professorat, monitors, etc.). L'adult no ha de respondre a aquest tipus d'afecte, sinó establir de forma assenyada i amb bones maneres els límits adequats de comportament i relació.

La direcció del centre i, en última instància, de la fundació, ha d'actuar sempre que el professorat o un altre personal vulneri o no segueixi les bones pràctiques preventives del protocol. **L'actuació punitiva** pot anar d'una simple indicació o suggeriment de millora a una crida d'atenció, o, en l'altre extrem, un seriós advertiment o directament l'obertura d'un expedient o l'acomiadament.

El protocol sobre prevenció i actuació davant l'abús sexual hauria de ser publicitat dins de la fundació i els centres educatius que la integren, especialment entre el personal i els pares. Ha de ser conegut i aprovat pels diferents Consells Escolars.

També resultaria convenient que estigués disponible a les webs o blogs de les escoles, per tal de ser descarregat. Aquesta publicitat en si mateixa pot tenir cert poder preventiu.

Fora bo que des dels nostres centres s'oferís **formació interna**, que pot tenir el format de taller, sobre prevenció d'abusos, i estendre's a tot el personal amb possible contacte amb els nens i adolescents. Naturalment hauria d'incloure el protocol i resultaria interessant que aquesta formació es doni cada any al personal nou.

5.3. Treballar la prevenció amb alumnat i família

Prevenir és treballar perquè un mal que encara no ha tingut lloc acabi per no ocórrer en ningun moment, i si ho fa, que tingui la menor incidència possible. Per això treballem per arribar a la seva no aparició o, en el penós cas que aparegués, per poder actuar eficaçment amb una detecció precoç.

La finalitat de les mesures preventives amb les quals treballem des d'Escola i Vida, és generar pautes de comportament transversals que permetin augmentar els factors de protecció i evitar o disminuir els factors de risc, involucrant a les famílies, fomentant l'autoprotecció dels menors i la formació dels membres de la comunitat educativa.

5.3.1. Treball amb l'alumnat

El "Conveni del Consell d'Europa sobre la protecció dels infants contra l'explotació i l'abús sexual" del 2007, a l'article 6, relatiu a l'Educació dels infants, estableix com a mesura preventiva que els nens rebin -durant la seva educació primària i secundària- informació sobre els riscos d'explotació i abús sexual, així com sobre els mitjans per a protegir-se, adaptada a la seva etapa evolutiva.

Així doncs, treballem amb els alumnes de totes les edats, com a **activitat inclosa en el Pla d'Acció Tutorial**, amb recursos adaptats a l'edat dels destinataris (jocs, contes, role-playings, tallers, etc.). Amb aquest treball es pretén generar estratègies d'autoprotecció i identificació del risc, i també la comprensió de la importància de comunicar a un adult qualsevol situació de risc en la qual pogués trobar-se directament l'alumne, o en la qual es trobi qualsevol amic o company.

Per tal motiu es fixen dues línies d'acció: el *treball del dia a dia* i l'*educació afectiu-sexual*.

Una bona sensibilització contribuirà a minimitzar l'incidència de conductes sexuals inapropiades entre els mateixos alumnes. Els tutors des de la seva proximitat a l'alumne són els seus interlocutors naturals, per la qual cosa han de mostrar-se especialment pròxims i perceptius. Han de potenciar les vies de comunicació de manera que els alumnes acudeixin a ells amb confiança.

TREBALL DEL DIA A DIA

La primera via es refereix a totes aquelles activitats més transversals (com pot ser la tutoria), que potenciïn els factors de prevenció interns del menor i per tant, redueixen el risc. Per exemple:

- Conèixer els drets de l'infant
- Millorar les habilitats comunicatives
- Fomentar les habilitats socials per reduir o evitar l'aïllament social
- Millorar les habilitats de resolució i gestió de conflictes

- Treballar la intel·ligència emocional
- Fomentar l'empatia així com la reciprocitat en les relacions
- Treballar l'autoconcepte i l'autoestima

L'objectiu és aconseguir alumnes feliços, optimistes, amb conviccions fermes, més difícils de manipular, amb baixos nivells d'ansietat, que tolerin bé la frustració i la crítica, que expressin les seves necessitats i èxits, decidits, segurs de si mateixos i que confiïn en les seves pròpies capacitats.

EDUCACIÓ AFECTIVO SEXUAL

Quan parlem d'educació afectiu-sexual, estem parlant d'aquells aprenentatges a nivell emocional i sexual que convé que realitzin els nens en funció de la seva etapa evolutiva, tant el **coneixement del propi cos** (òrgans sexuals, funció reproductiva, etc.) com el **desenvolupament afectiu, emocional i moral humà**, així com **valors i claus relacionals** en les conductes (respecte mutu, confiança, compromís, etc.).

Volem que els nostres alumnes tinguin una actitud positiva cap a la sexualitat i que afrontin els canvis en cada etapa vital d'una manera sana, emocionalment estable, relacionalment respectuosa i moralment responsable i lliure.

També s'haurà de tractar de forma concreta la prevenció i/o detecció d'abusos, tot i que l'educació afectiu-sexual va molt més enllà i no hauria de vincular-se a aquesta qüestió. Però és necessari formar als alumnes perquè siguin capaços de distingir entre secrets "positius" i "negatius", perquè l'assetjador sol valer-se de la idea del secret per amagar les seves conductes.

Els secrets "positius" són aquells que produeixen emocions positives, encara que no es poden explicar a una altra persona, mentre que aquells que generen emocions "negatives" (de por, culpabilitat, vergonya, confusió, incertesa, solitud, incomprensió, etc.) han d'evitar-se i exigeixen ser abordats potenciant l'autonomia i fortalesa de l'alumne per a no caure en la manipulació per part de l'assetjador.

Igualment és oportú i necessari que el menors es formin un criteri clar per poder distingir entre contactes adequats i inadequats.

5.3.2. Treball amb les famílies

Des d'Escola i Vida treballem per oferir una educació que integra als nostres alumnes, i això implica incloure a les famílies en tot el seu procés educatiu, és per això que valorem com a pedra de construcció fonamental el **diàleg i la col·laboració** amb elles en tot el que implica el funcionament diari dels nostres centres.

Som conscients que les famílies són els principals agents educadors i els primers responsables del benestar dels seus fills; la nostra funció és un complement molt important, però secundari en aquest sentit.

El nostre interès és potenciar la confiança i el diàleg entre l'escola i les famílies, per aquest motiu **s'estableixen tot un seguit de vies**: reunions informatives, reunions amb tutors, plataforma de comunicació ClickEdu, etc., a més de la possibilitat de demanar una entrevista o reunió en qualsevol moment amb tutors, professors o equip directiu. Les famílies han de saber que l'escola sempre té les portes obertes per a ells.

Amb les **famílies en les quals existeixin situacions de ruptura** o altres conflictes greus, es posarà especial atenció, per tal de proporcionar la informació adequada als pares o tutors legals en funció dels acords als quals hagin arribat o del contingut de les resolucions judicials que regulin les relacions amb els menors. Val a dir que els pares o tutors tenen el deure d'aportar al centre una còpia d'aquestes resolucions o acords, per tenir constància i la possibilitat de procedir amb correcció.

FORMACIÓ

Un dels nostres objectius principals en matèria de formació als pares, és aconseguir que aquests ensenyin als seus fills a dir NO i a explicar-los -sense por- la situació d'abús, si aquest arriba a produir-se.

A partir dels 5 o 6 anys els pares directament poden mantenir una conversa sobre l'abús; per sota d'aquesta edat poden utilitzar material específic per a la primera etapa d'Educació infantil que se'ls pot facilitar des del centre, i també se'ls pot facilitar per altres etapes si ho sol·liciten (trobem alguns exemples de material pedagògic a l'ANNEX 3).

En qualsevol cas, és recomanable -tot i que regeix el criteri de direcció- que les escoles prevegin alguna sessió dirigida als pares sobre aquest assumpte, en el context de l'Escola de Pares si n'hi hagués o com a activitat extraordinària. En aquest sentit, l'objectiu de la formació seria aconseguir:

- Sensibilitzar i afavorir la presa de consciència.
- Formar i capacitar: adquirir coneixements sobre els abusos sexuals, eliminant falsos mites.
- Augmentar els recursos i eines: facilitar contes, jocs, cançons, dibuixos, pel·lícules, etc. perquè les famílies puguin treballar i dialogar a casa amb els menors sobre aquesta problemàtica.
- Donar a conèixer totes aquelles institucions que protegeixen al menor davant els abusos sexuals, la seva labor, localització, contacte, etc. i informació sobre el procés de denúncia.
- Millorar les habilitats comunicatives: relacionar-se de forma més efectiva (amb freqüència, des de l'afecte i l'empatia, procurant models assertius, etc.) amb el menor per a afavorir les revelacions.
- Aprendre a identificar els indicadors per a detectar casos.
- Augmentar i millorar les competències d'afrontament: reaccionar adequadament davant una revelació o detecció, evitant la fugida i la negació.

6. Actuació enfront dels casos d'abús sexual

6.1. Detectar l'abús sexual

El personal que treballa als centres d'Escola i Vida, en desenvolupar la seva activitat en treballs o serveis dirigits a la infància i adolescència, hauria de tenir les habilitats necessàries per reconèixer els signes d'un possible abús.

Hi ha dues formes bàsiques en les quals es manifesta l'abús que està patint un menor: mitjançant indicadors observables o mitjançant revelació (del menor o d'un tercer). Tota persona que intervé amb nens hauria de ser capaç de respondre davant tots dos.

Molts nens i nenes no contenen ni expressen el que els passa per alguna o diverses d'aquestes raons:

- Són molt petits per a parlar d'això (menors de 3 anys).
- No comprenen que el que succeeix és anormal.
- Tenen por que els titllin de mentiders.
- Els hi fa vergonya.
- Viuen emocions o sentiments contradictoris (vergonya i atracció; admiració i malestar...).
- Es troben a la mercè de l'agressor, estan amenaçats o el creuen així.
- Tenen por a la intervenció de la policia o algun tipus d'autoritat.
- Tenen por o ansietat per la reacció del seu entorn, incloent disgustar a pares o professors, fer esclatar un escàndol, provocar reaccions violentes, etc.
- Se senten culpables. La culpabilitat és una de les causes més potents del silenci dels nens més grans i dels adolescents (culpa per haver-ho provocat, culpa per no haver-ho impedit, culpa per continuar permetent-ho, culpa per no haver-ho explicat abans...).

6.1.1. Indicadors

Aquest apartat queda més desenvolupat a l'ANNEX 4, seguint les indicacions del [Protocol d'actuació entre els departaments de Treball, Afers socials i famílies i d'Ensenyament, de prevenció, detecció, notificació derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu](#). Però, de forma més sintètica, presentem a continuació una taula d'indicadors que ja ens donen una idea de si s'ha produït o s'està produint un maltractament i un abús sexual en infants i adolescents.

INDICADORS D'ABÚS SEXUAL INFANTIL**INDICADORS FÍSICS**

- Dolor, sagnat o secreció genital o anal inexplicable o persistent.
- Esquinçats, erosions, contusions i hematomes en zona genital, anal o pit.
- Embaràs.
- Malalties de transmissió sexual.

INDICADORS DE COMPORTAMENT

Totes les edats

- Realitza jocs sexualitzats impropis per a la seva edat o mostra coneixements sexuals sofisticats o inusuals per a la seva edat.
- Força o coacciona a un/s altre/s nen/s a participar en jocs sexuals.
- Insereix objectes en la vagina o l'anus (seu o d'altre).
- Es vesteix amb diverses capes de roba o dorm vestit.
- S'encongeix defensivament quan li toquen.
- Mostra conductes sexuals cap als adults, es mostra clarament seductor cap a ells.
- Mostra trastorns del somni o/i de l'alimentació.
- Té molta por als homes o a determinades persones. Ha desenvolupat fòbies.
- Té un comportament compulsiu clar.
- Han canviat molt les seves notes/assoliments o la seva assistència a classe/entrenaments.
- Sembla incapaç de concentrar-se o mostra canvis radicals en el comportament o l'actitud.

A més, més freqüent en nens i nenes petits

- Enuresi, encopresi.
- Comportament inapropiat per a la seva edat: pseudomaduració o, més sovint, regressió (per exemple, torna a xuclar-se el polze).
- Mostra por o es resisteix a entrar en lavabos o en altres llocs tancats.

A més, més freqüent en nens o nenes grans i adolescents

- Crida sense haver rebut provocació o mal.
- Es mostra apàtica/o o depressiva/o.
- Pateix fatiga crònica.
- Té un comportament molt promiscu.
- Ha intentat suïcidar-se o mostra altres comportaments autodestructius (es fa talls superficials en alguna zona del cos, per exemple).
- Té regals, diners, roba nova o de marca de la qual no explica l'origen, o l'explicació no és creïble.
- Manté en secret o actua clandestinament en relació als seus "nous" amics, activitats, trucades telefòniques o ús d'Internet.
- Està implicat en activitats d'explotació sexual, com actuacions o contactes sexuals a canvi de diners.
- Està involucrat en comportaments autodestructius o delictius com abús d'alcohol, robatoris, petits incendis, vandalisme...

És important recordar que alguns d'aquests indicadors de comportament -els que no tenen connotació sexual-, poden estar indicant altres problemes diferents a l'abús. Poden estar expressant malestar per maltractament sense contingut sexual, malestar per un divorci, per la mort d'un ser estimat, gelosia per un germà... Han d'alertar-nos especialment les conductes cridaneres de tarannà o àmbit sexual, però sense menysprear els canvis sobtats i radicals del comportament habitual de l'alumne.

Si arribés el cas, i ho veiem clarament, no ha de prendre's la iniciativa d'entrevistar formalment un nen o adolescent si no ens trobem preparats per la qüestió, és convenient que l'entrevista la realitzi un professional preparat.

No obstant això, quan els indicadors no són obvis, no hi ha impediment perquè, en la relació habitual que mantenim amb el nen, li expressem la nostra preocupació pel que estem observant (en apartats següents apareixen algunes indicacions útils).

També podem preveure un acostament als pares del nen i de manera discreta, tranquil·la, comunicar el que estem observant, mostrant la nostra estranyesa i/o el nostre interès per algun canvi en l'entorn familiar que pugui haver-se produït.

Encara que els indicadors per si mateixos no demostren l'abús (excepte les evidències físiques), ens estan mostrant que alguna cosa passa i que és necessari saber més sobre les circumstàncies del menor. Per això és important que es notifiquin al Departament d'Orientació de l'escola i a la direcció del centre, els quals donaran curs al cas segons la gravetat del que observin per trobar la solució més adequada.

Cal assenyalar que els indicadors físics no són habituals i tenen poca persistència temporal, per la qual cosa el més normal és que només comptem amb indicadors comportamentals o emocionals i/o relats (habitualment incomplets) dels fets.

6.2. La revelació per part del menor

L'experiència mostra que els nens i nenes que revelen l'abús, sovint ho han fet diverses vegades abans d'aconseguir que el seu entorn atengués la seva demanda i actués.

- **Revelació directa:** És relativament infreqüent que els nens revelin directament l'abús que estan sofrint. Un exemple seria que ho expliquessin com un cas que no els ha succeït a si mateixos, utilitzant un exemple (inventat o no) per tal d'explorar com reacciona l'adult i, després, parlar-nos com a víctima directa.
- **Revelació indirecta:** Hi ha nens que per la seva edat o per altres circumstàncies, no expliquen directament l'abús, però el revelen de manera indirecta mitjançant dibuixos, relats escrits, preguntes o discussions sobre

sentiments o relacions personals. També col·locant el problema en tercers (“en “X” li va tocar “Y” a un amic meu”) o fent de simple divulgador/a (“diuen que “X” fica mà a les nenes”).

Alguns nens ho revelen a altres nens, però no als adults. Només si aquests nens -normalment amics molt pròxims- fan el pas d'explicar-ho a un adult, coneixerem la revelació. És també freqüent que aquests amics o la pròpia víctima, ho revelin sota condicions de secret (“promet-me que no li ho explicaràs a ningú, si usplau”).

La revelació ens enfronta cruament a la realitat del nen i és indefugible. D'aquí la importància de saber com actuar. La falta de reacció no només manté al nen en situació de risc, sinó que li envia el missatge que, encara que ho expliqui, no tindrà resposta, convidant-li d'aquesta manera a fer silenci.

6.2.1. Com conduir-se durant una revelació d'abús

Algunes indicacions que ens ajudaran a dur aquesta tasca tan important de forma adequada poden ser les següents:

- **Mantenir sempre la calma i escoltar amb atenció la denúncia.** Comportar-se amb calma i comprensió, mostra al menor que podem acceptar el seu relat i l'encoratja a explicar el que ha passat. És important no interrompre la revelació, ni evidenciar les nostres emocions (còlera, estupefacció, indignació) sempre que no sigui per aconseguir que senti que empatitzem amb ell o ella. Tampoc és convenient conduir la conversa com si fos un interrogatori, jutjant a la víctima o al presumpte abusador.
- **Donar suport i confiança.** No mostrar la nostra incomoditat fent-li preguntes culpabilitzadores o escabroses. Per començar podem expressar de manera neutral i objectiva la nostra preocupació i preguntar o buscar les explicacions sobre els indicadors observats (“Estic preocupada per tu, últimament se't veu molt trist, ha passat alguna cosa?”; “Quina polsera que portes! és preciosa i sembla molt cara... qui ha tingut aquest detall amb tu?”). També és útil fer preguntes obertes i generals, ja que en aquest moment només necessitem saber fets bàsics per a tenir clar si és o no un abús. No és temps d'indagar o entrar en els detalls que provoquin la vergonya, la incomprensió o la culpa. El menor ha d'experimentar que compta amb el nostre suport i que l'ajudarem.
- **Ser conscients del que hem de dir i el que no hem de dir al menor:**
 - *El que cal dir-li:* agraïm la seva confiança per explicar-nos el que ha passat; ha fet bé a explicar-ho i ha estat valent o valenta; no té la culpa i no és responsable de la situació; parlarem i ho posarem en

coneixement de les persones que poden ajudar-li i que caldria parlar també amb els seus pares. Que d'aquesta manera el problema es resolrà més fàcilment i que tirarà endavant, tot i que ara pot ser no ho veu així.

- *El que no cal fer o dir: No hem de demanar detalls*, perquè això pot influir o distorsionar el seu relat.

Hauríem d'intentar **no fer servir paraules que puguin espantar** al menor (abús, presó, delinqüent, denúncia, policia, detenció).

No podem prometre que guardarem el secret o qualsevol cosa que no puguem complir.

En **cap moment** hem de donar mostres de **qüestionar el que diu** ("estàs segur/a?", "no serà un malentès?", "no ho hauràs malinterpretat?", "però si estava tancat, com va poder ocórrer allí?"); això no significa admetre sense més que tot el que diu sigui cert, i que no hi hagi hipòtesis alternatives, però la veracitat del relat del menor li correspon valorar-la al personal especialitzat.

→ **Ser sempre sincers i avançar al menor com actuarem.** Contestem a les seves preguntes sincerament. Si no sabem la resposta, reconeguem-ho "No estic segur, la veritat", "No ho sé, però m'assabentaré". No s'han de fer promeses que no sabem si es podran complir, però sí afirmacions que sobre les que tenim el control. Diguem al nen o adolescent el que pensem que succeirà després de la revelació: que l'ajudarem, que ho comunicarem a persones que poden donar-li suport, que ho han de saber els seus pares.

L'IMPORTANT ÉS SER SENSIBLE A LES NECESSITATS DEL NEN. Quan un nen o adolescent ens confia el seu secret o ens mostra clarament el que està ocorrent, la nostra primera i principal tasca és donar-li suport. Un nen que està sent abusat és especialment vulnerable. Necessita sentir que el creiem, que estem disposats a escoltar i ajudar. Hem de conduir-nos de manera que, donant una resposta a les seves necessitats, no augmentem la seva ansietat o afegim sofriment.

NO HA DE POSOSAR-SE LA REVELACIÓ DEL MENOR. Ha de ser escoltat en el moment que ha triat per a iniciar la comunicació, sense retardar-la.

És imperatiu **POSAR PER ESCRIT EL QUE ACABEM DE SENTIR.** Després de la trobada amb el nen o la nena és important que prenguem notes del que acaba d'explicar-nos al més aviat possible. Aquesta és ara la nostra prioritat, abans de fer un altre pas. Aquestes notes han de ser el més fidels possible al que el nen ha dit, recollint el que recordem literalment del seu discurs, encara que el nen hagi usat paraules xocants o malsonants.

Reflectim el dia i l'hora. També si el menor va mostrar algun comportament rellevant (ha anat baixant la veu fins a gairebé parlar entre murmuris; ha plorat; ens ha tingut agafats d'una mà estrenyent amb força; etc).

Les notes poden ser molt importants perquè a partir d'aquest moment també el nostre record començarà a sofrir certa distorsió en comunicar-ho o repensar-ho. Les notes donen fermesa el nostre record i eviten una excessiva reelaboració.

6.3. La revelació dels pares

Podria donar-se el cas de que fossin els pares els qui ens comuniquin els indicadors, la sospita o la revelació del seu fill/a sobre un possible abús per part d'algú del nostre centre escolar. En aquest cas, ja no ens competeix entrevistar-nos amb el nen.

Ha de ser la direcció qui mantingui una entrevista amb els pares, comptant amb algú de l'Equip d'Orientació del centre i, si resulta oportú, amb la presència també del professor al qual inicialment s'han dirigit (probablement el tutor/a). En cap cas, se citarà al menor a aquesta reunió d'adults: ja ha revelat o mostrat el que li està passant i ho ha fet en un context que li resulta pròxim, conegut i protector, a casa seva, als seus pares. Si ha de tornar a parlar d'això, serà ja davant professionals experts en abús (serveis socials, perits, fiscalia, etc.).

S'informarà als pares de que farem tot el que estigui a la nostra mà per conduir la situació de la millor manera possible i de que el primer pas serà informar a Inspecció Educativa.

7. La comunicació interna

Tant a la víctima com als adults els agradaria que no hagués ocorregut l'abús, a tots els espanta i pertorba, els crea inquietud, ansietat i incredulitat, però res d'això ha d'impedir actuar.

Detecció i comunicació són dos fets lligats, inseparables. Comunicar és notificar la informació sobre el suposat cas d'abús. És una condició necessària per a possibilitar la intervenció i una obligació legal per als ciutadans i, per tant, també per als professionals.

Hi ha dos nivells de comunicació: un intern, quan el professor/monitor o un altre personal trasllada a la direcció o al Departament d'Orientació la sospita o revelació de l'abús; un segon nivell, igualment imprescindible, haurà de ser la via externa, quan direcció notifiqui aquesta informació a la família de l'alumne, a Inspecció Educativa i, simultàniament, a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de Guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denúncia.

La responsabilitat de valorar, verificar o confirmar l'abús no correspon al comunicant, sinó als serveis especialitzats. La nostra obligació com a professionals del centre és notificar les sospites. No és necessari tenir la certesa que un nen o adolescent està sent abusat, però si tenir tota la informació de la que puguem disposar.

Comunicació i denúncia no són sinònimes. La denúncia és posterior a la comunicació o notificació i no correspon al professional que ha comunicat l'abús.

Amb independència de les actuacions que es duguin a terme per part de les administracions públiques, **quan els fets relatats hagin ocorregut a les nostres escoles o en alguna activitat dependent d'aquestes, el director del centre procedirà a investigar l'ocorregut, o a designar una persona a aquest efecte** (que en direm instructor), per arribar a determinar l'existència o no de responsabilitats i, si escau, imposarà la sanció corresponent, tret que es rebi instrucció directa de les autoritats judicials en sentit contrari.

En tots els casos, **es notificarà a la titularitat d'Escola i Vida la situació**, les accions preses fins a la data i les que es preveuen a partir d'aquí.

La transparència i la veracitat pròpies de la política de comunicació de les nostres escoles ha de conjugar-se amb la protecció de la intimitat de les persones implicades, tant menors com adults. Des del centre es mostrarà sempre la realitat: que els fets

s'han afrontat de forma responsable, professional i pública, extremant les cauteles en benefici dels alumnes.

7.1. Pasos a seguir dins del centre educatiu

En punts posteriors explicarem el procediment extern a seguir, però abans volem parlar de la via del protocol intern.

1. El director prendrà les mesures necessàries per **apartar cautelament al professional implicat** del contacte directe amb els alumnes.
2. Donarà curs immediatament a un **expedient** per tal de realitzar totes les actuacions necessàries per conduir a l'esclariment dels fets, dirigides a detectar si han existit abusos sexuals o altres formes de maltractament a aquest o altres alumnes; **designant un instructor** per a tals efectes. L'instructor, persona escollida per direcció com a responsable de l'expedient, intentarà formalitzar-lo en el transcurs de dos dies com a molt.

Fins que l'expedient no es doni per tancat, el professional restarà apartat del treball amb menors. Tot això sense perjudici de les mesures que en l'àmbit del procediment penal iniciat es puguin adoptar per l'autoritat judicial.

Per raons òbvies, se li hauran d'adjudicar tasques fora de l'espai físic on pugui trobar-se amb la víctima o altres menors fins que s'aclareixi el succeït; si no és possible, se li haurà de persuadir o obligar a prendre vacances o a treballar a casa, mentre es busca un espai i/o funcions sense contacte amb els alumnes.

3. La persona que dirigeix el centre escolar haurà de contactar amb la titularitat d'Escola i Vida, per explicar el que ha ocorregut i acordar com portar **l'entrevista amb el/la presumpte/a agressor/a** i la seva retirada del contacte amb els alumnes. L'objectiu de l'entrevista amb el presumpte abusador és prohibir-li expressa i fermament parlar o intentar contactar amb qualsevol dels nens i adolescents del centre, i informar-li de l'existència de l'expedient. No ha de revelar-se la identitat de la víctima, per seguretat, perquè no sabem si hi ha més menors afectats, i perquè no hem de donar cap pista al presumpte abusador.
4. El presumpte responsable al qual se li atribueixen els fets, disposarà d'un termini de **dos dies per realitzar les al·legacions** que consideri pertinents, que presentarà per escrit a l'instructor, perquè quedi còpia de les mateixes en l'expedient. Si no presentés escrit d'al·legacions ni al·legués justa causa per a prorrogar el termini, passat el termini s'entén que renunciï a aquest dret.

5. Presentades les al·legacions, o transcorregut el termini per a això, **l'instructor formularà una proposta de resolució** en el termini dels dos dies lectius següents. En aquesta proposta es detallaran els fets que s'imputen, la seva qualificació i l'existència de circumstàncies atenuants o agreujants si n'hi ha, i es proposarà o no sanció.
6. Aquesta proposta serà comunicada per l'instructor o direcció, al presumpte responsable que tindrà un termini de dos dies lectius, per a **al·legar per escrit quant estimi oportú en la seva defensa**. En cas que no vulgui realitzar al·legacions, hauran de renunciar a aquest dret per escrit en el moment de la comunicació de la proposta de resolució.
7. **L'instructor elevarà a la direcció del centre l'expedient complet**, incloent la proposta de resolució i els escrits d'al·legacions que s'haguessin presentat.
8. Direcció amb la titularitat d'Escola i Vida, adoptaran la **resolució final** de l'expedient que serà notificada al presumpte responsable. Aquesta resolució ha d'estar prou **motivada** i contindrà: el detall dels **fets que s'imputen**, les **circumstàncies atenuants o agreujants**, els **fonaments jurídics** en què es basa la resolució (reglament de règim intern, codi de conducta, o normativa autonòmica), **la data d'efectes i d'aquesta**. En tot cas es detallarà la **situació laboral en la qual queda** el presumpte responsable.

7.2. La comunicació als pares

Abans de comunicar-ho als pares, si es considera necessari, pot consultar-se a algun professional expert, perquè orienti, ja sigui l'EAI de la zona, el Telèfon d'Atenció a la Infància (116 111) o un altre professional.

La comunicació als pares no pot demorar-se, ja que han de protegir al seu fill i buscar ajuda al més aviat possible. El present protocol fixa aquesta comunicació en les 24 a 48 hores següents a la notificació a la direcció.

De nou, per realitzar aquesta comunicació ha d'assistir amb la direcció, almenys, una persona de l'Equip d'Orientació, i en defecte d'això, algú de l'Equip Directiu o de la titularitat d'Escola i Vida. Als pares ha d'explicar-se'ls el que se sap (la revelació del nen o d'uns altres) i els passos que ja s'han donat fins a aquell moment.

El contingut d'aquesta reunió ha de girar entorn d'aquests missatges importants:

- **La posició del centre:** lamentar profundament l'ocorregut i explicar la mesura presa per tal d'apartar al presumpte abusador.

- **Retornar el protagonisme als pares:** que la seva filla o el seu fill no els hagi revelat l'abús no vol dir que no confii en ells o no els estimi. El seu fill/a no volia preocupar-los ni fer-los mal, o bé temia que no sabessin portar amb tranquil·litat la situació.
- **Orientar-los:**
 - Que no demanin explicacions detallades al nen/a sobre l'ocorregut.
 - Que li donin un missatge de protecció simple i càlid que li permeti seguir amb la seva vida habitual sense augmentar la seva ansietat.
 - Que no li restringeixin les activitats habituals, no sobreprotegir-lo.
- **Donar suport als pares:** assegurar-los que no estan sols, que compten amb el suport de l'escola i que hi ha professionals que poden donar-los suport.

Si la revelació o els indicadors assenyalessin a un presumpte abusador en la família nuclear, haurà de posar-se en coneixement de la institució autònoma competent en protecció de menors sense comunicació prèvia ni posterior als pares, òbviament.

7.3. La comunicació a la resta de professors, treballadors i a la resta de pares

En principi no hauria de prendre's la iniciativa de donar més publicitat al cas, ni entre la resta de professorat o treballadors ni entre els pares. No obstant això és possible que, passats els primers dies o setmanes, no puguin evitar-se els rumors i les preguntes, sobretot si hi ha diversos nens o adolescents com a possibles víctimes.

D'altra banda, la informació al grup de pares pot ser fonamental per a detectar si hi ha hagut altres víctimes i per orientar sobre com dur la situació. La direcció, amb el suport de l'Equip d'Orientació, haurà d'acotar el grup de professors i/o treballadors i el grup de pares -els fills dels quals podrien haver tingut contacte amb el presumpte abusador-. La informació només va dirigida a aquests dos grups concrets, amb els quals es mantindran reunions independents.

En aquestes reunions s'explicarà la situació, sense detalls i sense identificació de víctimes i abusador, i les mesures preses (separació del professor o treballador presumptament abusador, notificació a la Fundació i a Inspecció, assessorament als pares implicats i denúncia a l'administració de justícia). Es posarà l'accent sobre la presumpció d'innocència i la col·laboració de l'escola amb l'administració de justícia i amb l'entitat competent en protecció de menors.

8. La notificació externa

8.1. Procediment: cas d'abús sexual o maltractament a menors al nostre centre

8.1.1. Pasos de comunicació i coordinació

Segons el previst en el [Protocol d'actuació entre els departaments de treball, afers socials i famílies i d'ensenyament, de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu](#), en el cas que qualsevol membre de la comunitat educativa comuniqui a la direcció del centre un possible cas d'abús sexual o altres formes de maltractament comès per algun membre del personal docent, professional d'atenció educativa, personal d'administració i serveis, o altre professional que intervingui en l'àmbit escolar, **el director o directora del centre ho comunicarà a:**

1. La família de l'alumne.
2. A la titularitat d'Escola i Vida.
3. A Inspecció Educativa i als serveis territorials del Departament d'Ensenyament (mitjançant la Fitxa de notificació de situació de risc o desemparament que podem veure a l'ANNEX 5), els quals informaran als serveis centrals del Departament d'Ensenyament de la situació del cas i de les intervencions dutes a terme fins al moment.
4. A la Fiscalia de Menors, al Jutjat de Guàrdia o als Mossos d'Esquadra.

EN ELS CASOS MÉS GREUS:

Si el cas d'abús sexual s'ha produït en les darreres 72 hores, o bé d'un maltractament físic evident, la direcció del centre es posarà immediatament en contacte amb el servei sanitari o l'hospital de referència de la zona, per tal de prendre les mesures que correspongui i traslladar l'infant o adolescent al centre hospitalari.

Si l'alumne que suposadament ha patit abús sexual o altres formes de maltractament per part d'un professional del centre, a més **es troba en una situació de risc**, la direcció es coordinarà amb els Serveis Socials de la zona.

Si la **situació és de possible desemparament**, la direcció ho comunicarà a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111) per tal de que coordinin les actuacions pertinents, i si s'escau, activin a l'equip especialitzat (EAIA o EVAMI) i s'adoptin les actuacions protectores adients.

8.2. Procediment: cas d'abús sexual o maltractament per part d'un altre alumne

El procediment per part del centre, pel que fa a moviment intern, serà similar al descrit als apartats anteriors, designant un instructor pel cas. Tot i això, haurem de tenir en compte que en els casos de maltractament produït per un altre infant o adolescent caldrà seguir el [Protocol d'intervenció en cas de conflicte greu del Departament d'Ensenyament](#), i en ell se'ns diu que el primer serà valorar la situació mitjançant un informe; comptarem sempre amb l'assessorament i coordinació dels Serveis Territorials. A partir d'aquí es valorarà la idoneïtat o no d'incoar un expedient i els passos a seguir.

Si la situació de violència és produïda per un menor de 14 anys, també s'aplicarà el [Protocol d'actuació amb menors de 14 anys en situacions de conflictes o comissió d'una infracció penal](#), i la coordinació del cas es farà a través del Servei Territorial.

El director del centre ha d'informar els pares, tutors legals o guardadors de l'infant o l'adolescent de les actuacions que es duguin a terme.

8.3. Procediment: cas d'abús sexual o maltractament a menors en l'àmbit familiar

Si el maltractament observat pel centre, d'acord amb els [indicadors](#) continguts al annexes d'aquest protocol, és de **risc lleu o moderat**, i per tant no requereix d'una acció protectora immediata, direcció intentarà resoldre el cas des del mateix centre, amb l'assessorament i suport dels serveis educatius i d'Inspecció Educativa, i amb la intervenció dels serveis del territori adients a cada cas.

També podrà comptar amb el suport i l'ajut dels Serveis Socials Bàsics de la zona on viu la família del menor, comunicant per escrit el cas a aquests serveis de primer nivell. Ells seran els encarregats de fer l'estudi de la situació i valorar si resulta convenient la derivació del cas als Serveis Socials Especialitzats (EAIA), en cas que es consideri que l'infant es troba en una situació de possible desemparament.

EN ELS CASOS MÉS GREUS:

Si el maltractament observat pel centre, és de **risc greu** i, per tant, posa a l'infant/adolescent en una situació que aconsella dur a terme accions protectores de forma immediata o bé fer un estudi urgent de la situació, direcció ho comunicarà telefònicament i per escrit a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància

Respon 116 111) que posarà en marxa els dispositius necessaris per a l'efectiva protecció de l'infant/adolescent i/o la derivació a l'equip pertinent.

Simultàniament, la direcció del centre educatiu ho comunicarà a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de Guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denuncia.

En cas d'un abús sexual produït en les darreres 72 hores, o bé d'un maltractament físic evident, la direcció del centre es posarà immediatament en contacte amb el servei sanitari o l'Hospital de referència de la zona per tal de prendre les mesures que correspongui i traslladar l'infant o adolescent al centre hospitalari.

Es tracti o no d'una urgència hospitalària, la direcció del centre educatiu ho comunicarà a la DGAIA (a través del Servei Territorial en horari laboral o de la UDEPMI les 24 hores del dia, accessible mitjançant el telèfon Infància Respon 116 111) per tal de que coordinin les actuacions pertinents, i si s'escau, activin a l'equip especialitzat (EAIA o EVAMI) i s'adoptin les actuacions protectores adients.

Simultàniament ho comunicaran a la Fiscalia de Menors o al Jutjat de guàrdia o als Mossos d'Esquadra mitjançant la corresponent denuncia.

En qualsevol cas, la direcció del centre educatiu informarà la família de l'infant o adolescent de les actuacions que s'estiguin realitzant.

8.4. Nota aclaridora

Quan el presumpte abusador és la persona que ostenta la direcció del centre, tot el que s'ha dit fins ara i els procediments a contemplar són exactament iguals si la revelació o sospita recau sobre la persona que dirigeix el centre o un altre treballador. L'única diferència és que el docent o treballador que sospita o coneix l'abús ha de dirigir-se directament a la titularitat d'Escola i Vida, i pot fer-ho amb el suport de la persona responsable de l'Equip d'Orientació.

9. Protecció i seguiment de l'infant

Mentre el menor d'edat continuï assistint al mateix centre educatiu, caldrà que el centre es coordini amb els professionals dels serveis que intervenen en el nucli familiar per tenir coneixement de la seva situació personal i familiar, per entendre i interpretar les seves conductes així com per oferir espais d'escolta i contenció emocional.

Des de l'escola s'intentarà realitzar un acompanyament discret i atent al menor, evitant una nova victimització, però potenciant que generi els mecanismes suficients per a assumir la situació i en la mesura del possible superar-la. A banda del suport d'especialistes externs que seran necessaris, si es considera oportú, s'oferirà a la família l'assistència del personal del departament d'orientació.

La direcció del centre establirà aquest seguiment i acompanyament de l'alumne de la forma que consideri més adequada ateses les circumstàncies i l'interès superior del menor.

Informarà de les mesures adoptades per al seguiment del cas a la titularitat d'Escola i Vida, que realitzarà un seguiment de l'evolució d'aquest.

10. Falses acusacions

La presumpció d'innocència és un dret fonamental que ha de conjugar-se amb el bé superior del menor i la seva protecció. En aquest sentit, la mesura de suspensió d'assistència al lloc de treball durant la tramitació de l'expedient intern o la mesura cautelar d'allunyament mentre s'instrueixi el procediment judicial, no suposen culpabilitat. Es tracta de mesures que tenen com a finalitat protegir l'interès superior del menor, i són absolutament compatibles amb la innocència de l'acusat.

Si després de les actuacions i diligències necessàries de l'expedient intern o del sobreseïment judicial -si s'hagués judicialitzat el cas-, es conclou que s'ha realitzat una acusació o denúncia falsa, des del propi centre es realitzarà un comunicat de rescabament de la persona falsament acusada, ja que el mal creat en la reputació que suposa una acusació d'aquesta magnitud és enorme.

Han de perseguir-se les acusacions falses que suposen, no només un perjudici greu i a vegades irreparable per a la reputació de l'acusat, sinó un mal per a les víctimes reals que veuen minvada la credibilitat de les denúncies d'abusos reals.

En cas que de l'expedient intern no es pugui concloure l'existència o no de l'abús, o si es produeix el sobreseïment per falta de proves, el més recomanable és NO realitzar el comunicat anteriorment esmentat.

11. Referències per la creació del protocol

- *Protocol d'actuació entre els Departaments de Treball, Afers socials i famílies i d'Ensenyament, de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu.* (2017). Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència. Generalitat de Catalunya.
- *Protocolo de prevención y actuación frente a abusos sexuales a menores.* (2018). Diócesis Sigüenza-Guadalajara.
- *Guía para la elaboración de protocolos de prevención y actuación frente al abuso sexual infantil en centros educativos.* (2017). COPOE - Confederación de Organizaciones de Psicopedagogía y Orientación de España.
- *Protocolo de prevención y respuesta ante el abuso sexual a menores* Fundación Educativa Santo Domingo. (2019) FESD - Fundación Educativa Santo Domingo

ANNEX 1: Legislació

Com hem pogut veure, d'acord amb la legislació vigent a Espanya i concretament a Catalunya, la notificació de l'agressió o abús és una obligació legal per a tots els ciutadans, especialment per als professionals que treballen amb menors d'edat, segons s'estableix en els següents marcs legals:

- *Convenció dels Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989. ratificada per l'Estat espanyol en data 30/11/1990.*
- *Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat de 13 de desembre de 2006, ratificada per l'Estat espanyol en data 23 de novembre de 2007.*
- *Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006. (article 17).*
- *Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'enjudiciament civil.*
- *Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes.*
- *Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials.*
- *Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació.*
- *Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.*
- *Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi Civil de Catalunya, relatiu a la persona i a la família.*
- *Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, aprovat per Decret 2/1997 de 7 de gener, modificat parcialment pel Decret 127/1997, de 27 de maig.*
- *Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. (article 11).*
- *Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius.*
- *Decret 142/2010, d'11 d'octubre pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials.*
- *Decret 155/2010, de 2 de novembre, de la direcció dels centres educatius públics i del personal directiu professional docent.*
- *Ordre BSF/331/2013, de 18 de desembre, pel qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents (DOGC núm. 6530 de 30 de desembre de 2013).*

ANNEX 2: Document de repulsa a l'abús

A _____, de _____ de 20__

Jo _____ amb DNI _____, que actualment
ocupo el lloc de _____ al Centre Educatiu _____,
mitjançant la present declaració em comprometo expressament:

- A mostrar la meva més enèrgica repulsa i condemna a totes les pràctiques que suposin maltractament infantil i, explícitament a aquelles que suposin abús físic, psicològic i sexuals contra menors.
- A conèixer, respectar i promoure la política de prevenció del maltractament infantil d'Escola i Vida.
- A col·laborar activament en la prevenció d'aquest tipus de conductes, participant en les formacions i sensibilització que s'efectuïn al Centre educatiu.
- A extremar la cautela que permeti la detecció precoç d'aquestes situacions si n'hi hagués, a impedir aquest tipus de pràctiques i a activar el "Protocol de prevenció i actuació davant de l'abús sexual a menors d'Escola i Vida" en cas que tingui coneixement de fets que poguessin vulnerar la integritat dels menors.
- A introduir dins de la meva activitat laboral pràctiques destinades a la capacitat de l'alumnat i a promoure la seva formació integral perquè estigui dotat dels mitjans suficients per a repel·lir aquests tipus d'atacs o reduir les seves conseqüències.
- A guardar la deguda reserva de la informació de la qual tingui notícia en benefici del menor, sense que aquest deure signifiqui en cap cas deixar de transmetre adequadament la informació rebuda per tal d'iniciar les actuacions necessàries.

I per deixar constància que he rebut, llegit i entès el **Protocol de prevenció i actuació davant de l'abús sexual a menors d'Escola i Vida** facilitat pel centre, signo de pròpia mà,

Firmat:

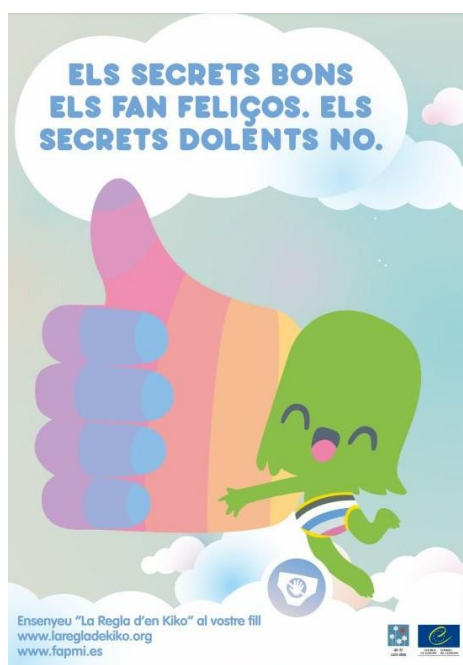
ANNEX 3: Recursos pedagògics

LA REGLA DE KIKO - Per a infants de 2 a 6 anys

La Regla de Kiko és una proposta que ha posat en marxa el Consell Europeu mitjançant el suport web, i que aporta els diferents elements per poder portar a terme una campanya de sensibilització al voltant del tema dels abusos sexuals en la infància.

Inclou un conte pels més petits, per tal de explicar-los, d'una forma amena, que hi ha comportaments que no són admissibles.

http://www.underwearrule.org/default_es.asp

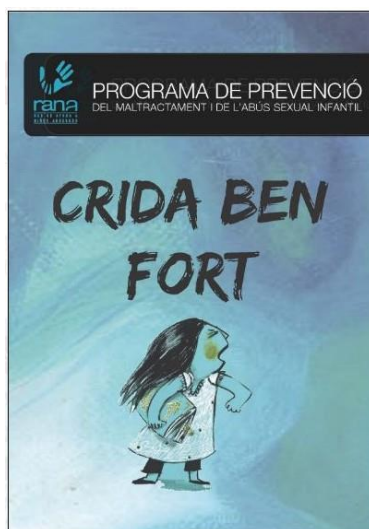

CRIDA BEN FORT - Per a infants de 6 a 11 anys

Es tracta d'una proposta didàctica feta per l'associació RANA (xarxa d'ajuda als infants abusats de les Illes Balears).

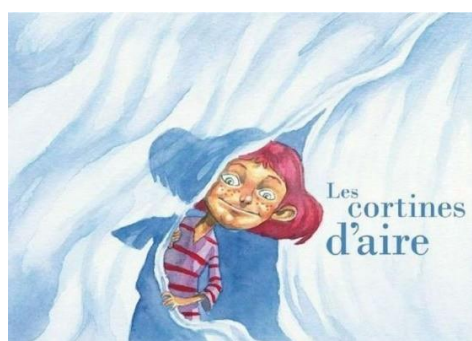
Aquest programa de prevenció de l'abús sexual infantil va adreçat a nens i nenes de 6 a 11 anys i està pensat per ser desenvolupat als centres docents. Pretén dotar els menors d'eines i estratègies perquè puguin identificar situacions d'abús i siguin capaços de demanar ajut. Cal acostar aquesta realitat a la comunitat pedagògica, perquè es tracta d'un problema freqüent i moltes vegades silenciada.

(Recurs digital que tenim descarregat. Es pot demanar per treballar-ho a l'escola).

LES CORTINES D'AIRE - per a infants de 5 a 10 anys

La fundació Vicki Bernadet ha editat "Les cortines d'Aire", un llibre dirigit a infants de 5 a 10 anys. Mitjançant els seus protagonistes el conte intenta relacionar alguns fets amb exemples de les vides dels personatges, per així pensar com actuar en situacions difícils, expressant sense por els sentiments, i demanant ajuda en els moments en els quals no és possible resoldre a soles un problema. El llibre incorpora una petita guia d'ajuda a pares i mares, monitors i mestres, els quals poden prevenir aquest problema mitjançant el joc.

PARAULES EMMETZINADES - per a infants a partir de 14 anys

Aquesta de literatura juvenil que va obtenir el premi EDEBE.

Què va passar amb Bàrbara Molina? Mai no es va trobar el seu cos ni es van aconseguir proves per tal de detenir cap culpable. Una telefonada a un mòbil capgira el destí de moltes persones: el d'un policia a punt de jubilar-se, el d'una mare que ha perdut l'esperança de trobar la filla desapareguda, el d'una xica que va traïr la seva millor amiga. Paraules emmetzinades és una crònica d'un dia trepidant, viscut a contrarellotge i protagonitzat per tres persones pròximes a Bàrbara Molina, desapareguda misteriosament i violentament quan tenia quinze anys. Un enigma que, després de quatre anys sense resoldre's, es veurà sacsejat

per noves claus. De vegades, la veritat roman oculta en la foscor i només s'il·lumina quan obre una finestra. Una història de mentides, secrets, enganys i falses aparences que toca el viu dels mites inqüestionables. Un relat esfereïdor que dissectiona la hipocresia de la societat moderna. Una denúncia valent dels abusos sexuals infantils, les seves conseqüències devastadores i la seva invisibilitat en el nostre món benpensant. Aquesta pot ser una bona proposta per fer alguna activitat de lectura i fòrum al voltant d'aquesta temàtica.

MÉS RECURSOS:

A l'ANNEX 1 (Elements de prevenció davant situacions de maltractament i abús sexual en l'àmbit educatiu) del [Protocol d'actuació entre els Departaments de Treball, Afers Socials i Famílies i d'Ensenyament, de prevenció, detecció, notificació, derivació, i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu](#)

ANNEX 4: Indicadors de maltractament

Extret del “Protocol d’actuació entre els departaments de Treball, Afers socials i famílies i d’Ensenyament, de prevenció, detecció, notificació derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l’àmbit educatiu”.

L’article 79 de la *Llei 14/2010, de 27 de maig dels drets i les oportunitats en la infància i l’adolescència* obliga a l’elaboració de llistes d’indicadors i de recomanacions quan estableix el següent: “El departament competent en infància i adolescència, en col·laboració amb altres departaments de la Generalitat, les universitats i els col·legis professionals i altres entitats dedicades als infants i als adolescents, ha d’elaborar llistes d’indicadors i factors de risc i llistes d’indicadors i factors de protecció i resiliència. Així mateix, ha de formular les recomanacions específiques per tal de facilitar i promoure la identificació d’aquests indicadors o factors i la valoració consegüent de la situació de l’infant o l’adolescent. Aquestes llistes i recomanacions es poden actualitzar i modificar sempre que ho aconsellin els avenços en el coneixement científic i professional.”

En compliment d’aquesta obligació es va dictar l’*ORDRE BSF/331/2013, de 18 de desembre, pel qual s’aproven les llistes d’indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents* (DOGC núm. 6530 de 30 de desembre de 2013).

Aquest Ordre va establir tres tipus de llistats:

- 1. Llistes d’indicadors i de factors de risc, protecció i pronòstic.**
- 2. Llistes d’indicadors per detectar les situacions de risc i de desemparament.**
- 3. Llistes d’observacions de maltractament infantil**

Els criteris que estableix aquesta norma vinculen tots els equips, professionals i òrgans administratius que intervenen en la detecció i protecció davant situacions de risc i de desemparament dels infants i adolescents.

Els destinataris del tercer llistat, les llistes d’observacions de maltractament infantil són la ciutadania en general i, principalment, els professionals dels sectors policial, social, educatiu i de salut.

L’Ordre estableix també que el departament competent en infància i adolescència pot desenvolupar instruments de suport tecnològic per facilitar la valoració general de la situació informada, a partir dels indicadors i dels factors objectivats i, si escau, establir l’orientació respecte de les accions recomanables a emprendre,

D’acord amb això, s’ha desenvolupat [El Simulador del Mòdul de Suport a la Gestió del Risc](#) (SMSGR) en el qual s’han agrupat els indicadors de maltractament en blocs o àrees d’observació. Cada indicador s’ha desglossat en una sèrie d’observacions per tal de facilitar la tasca de detecció dels professionals, atès que els apropa a la quotidianitat i la realitat del treball des de cada àmbit d’actuació (salut, educació, policial i de serveis socials).

Pel que fa a l'àmbit d'educació les observacions que d'acord amb l'Ordre *BSF/331/2013* recull el SMSGR són les següents:

A. ASPECTE FÍSIC I SITUACIÓ PERSONAL DE L'INFANT

A1. La higiene de l'infant és deficient

- 1 Porta la roba bruta
- 2 Presenta olors desagradables
- 3 Porta roba i/o calçat inadequats
- 4 Presenta una higiene corporal deficient
- 5 Mostra lesions cutànies amb enrogiment de la pell a la zona dels bolquers

A2. L'alimentació de l'infant és descuidada o insuficient

- 1 Assisteix a l'escola sense esmorzar o no en porta
- 2 Demana o roba menjar, diu que passa gana, que a casa no li donen menjar
- 3 Hi ha indicis d'una alimentació molt deficient i inadequada

A3. L'infant mostra cansament habitual

- 1 Es mostra cansat sense justificació
- 2 S'adorm a classe

A4. Manifestacions de dolences físiques per part de l'infant

- 1 Es queixa sovint de dolor (mal de panxa, mal de cap...)
- 2 Està constantment malalt/a
- 3 Presenta ferides, cops, etc., que semblen produïdes accidentalment

A5. L'infant és receptor de violència física de forma intencionada

- 1 Presenta ferides o rascades
- 2 Presenta senyals de mossegades
- 3 Presenta cops en el cos
- 5 Presenta cremades
- 6 Presenta manca de flocs de cabell
- 8 Presenta vessaments oculars
- 10 Presenta talls o punxades
- 11 Presenta fractures òssies
- 14 Presenta dolor en determinades parts del cos
- 15 Manifesta o assenyala amb gestos que els seus progenitors són els causants de les lesions
- 16 Manifesta que està sent receptor de violència física per part d'algú del seu entorn
- 17 Dóna explicacions estranyes o poc convincents respecte a les lesions que presenta

A6. L'infant pot estar patint actualment abusos sexuals

- 1 Presenta dolor / picor en la zona anal / genital
- 2 Té molèsties quan camina o s'asseu
- 4 És una nena o adolescent embarassada (especialment si es nega a identificar el pare)
- 9 Presenta dolors freqüents sense causa aparent
- 12 Hi ha indicis que l'estan forçant en activitats sexuals (abús sexual)

- 13 Explica que està patint abusos sexuals per part d'algú del seu entorn
- 14 Manifesta o assenyala amb gestos que els seus progenitors són els causants de l'abús sexual
- 15 Dóna explicacions estranyes o poc convinents respecte a les lesions que presenta

A3. L'infant mostra cansament habitual

- 1 Es mostra cansat sense justificació
- 2 S'adorm a classe

A4. Manifestacions de dolences físiques per part de l'infant

- 1 Es queixa sovint de dolor (mal de panxa, mal de cap...)
- 2 Està constantment malalt/a
- 3 Presenta ferides, cops, etc., que semblen produïdes accidentalment

A5. L'infant és receptor de violència física de forma intencionada

- 1 Presenta ferides o rascades
- 2 Presenta senyals demossegades
- 3 Presenta cops en el cos
- 5 Presenta cremades
- 6 Presenta manca de flocs de cabell
- 8 Presenta vessaments oculars
- 10 Presenta talls o punxades
- 11 Presenta fractures òssies
- 14 Presenta dolor en determinades parts del cos
- 15 Manifesta o assenyala amb gestos que els seus progenitors són els causants de les lesions
- 16 Manifesta que està sent receptor de violència física per part d'algú del seu entorn
- 17 Dóna explicacions estranyes o poc convinents respecte a les lesions que presenta

A6. L'infant pot estar patint actualment abusos sexuals

- 1 Presenta dolor / picor en la zona anal / genital
- 2 Té molèsties quan camina o s'asseu
- 4 És una nena o adolescent embarassada (especialment si es nega a identificar el pare)
- 9 Presenta dolors freqüents sense causa aparent
- 12 Hi ha indicis que l'estan forçant en activitats sexuals (abús sexual)
- 13 Explica que està patint abusos sexuals per part d'algú del seu entorn
- 14 Manifesta o assenyala amb gestos que els seus progenitors són els causants de l'abús sexual
- 15 Dóna explicacions estranyes o poc convinents respecte a les lesions que presenta

A7. L'infant va patir, en el passat, maltractament

- 1 Va patir, en el passat, algun tipus d'abús sexual
- 2 Va patir, en el passat, agressions físiques
- 3 Va patir, en el passat, maltractament prenatal

A8. L'infant té símptomes compatibles amb el fet d'haver patit o estar en risc de patir mutilació genital

2 Hi ha indicis d'haver patit una MGF: ve trista del viatge al seu país...

3 Hi ha indicis que fan pensar que pot estar en risc de patir una MGF

A9. Manifestacions d'altres persones, professionals o membres de la família

1 Han observat situacions que fan pensar en un abús sexual o en sospiten

2 Diuen que els progenitors o guardadors el peguen

3 Senten que rep agressions verbals i/o físiques (cops, plors, crits, etc.)

A10. Situacions que fan que l'infant es trobi greument desprotegit

1 Està en una situació sobrevinguda en què ningú se'n fa càrrec

2 Pateix una desatenció alimentària que per edat o condicions especials suposa un risc de mort

4 No rep el tractament per una malaltia greu, posant en risc la seva vida

8 Pateix una situació de perill greu que li fa sol·licitar protecció immediata

9 Pateix amenaces de mort o abandonament dels progenitors o guardadors

B. ÀREA EMOCIONAL I COMPORAMENTAL DE L'INFANT

B1. Conductes dissocials i/o agressives de l'infant (dintre o fora de l'escola)

1 Comet petits furts

3 Presenta una conducta agressiva física contra terceres persones

4 Presenta una conducta agressiva verbal contra terceres persones

5 Presenta una conducta destructiva amb objectes

6 Es relaciona amb un grup d'amics conflictiu

7 Manté sovint conductes de provocació (desafiant...)

8 Fa actes de vandalisme, racisme o xenofòbia

9 Transgredeix les normes sistemàticament i menteix

B2. Conductes de risc vers el mateix infant (dintre o fora de l'escola)

3 S'exposa a situacions de risc (conducció temerària, *metring*, mal ús de les tecnologies)

4 Diu coses que indiquen que pensa sovint en el suïcidi o ha fet un intent de suïcidi

5 S'autolesiona

6 Es provoca el vòmit, pren laxants, es nega a menjar...

7 Presenta manca d'autocontrol

B3. L'infant consumeix substàncies tòxiques

1 Consumeix alcohol

2 Consumeix altres drogues

4 Consumeix tabac

5 S'observen estats que fan pensar que ha consumit (ulls vermells, olor d'alcohol, eufòria/tristesia...)

6 Presenta símptomes compatibles amb una síndrome d'abstinència

B4. Manifestacions de por i/o angoixes

1 Manifesta accions defensives davant qualsevol aproximació física

- 2 No vol fer activitats que requereixen mostrar parts del cos (per amagar cops...)
- 3 Sembla tenir por dels seus progenitors o manifestar-los rebuig
- 4 No vol anar-se'n a casa
- 5 Mostra un alt nivell d'ansietat davant activitats normals com el canvi de bolquers
- 6 Presenta dificultats greus per calmar-se en braços de qui en té cura
- 7 Es preocupa molt d'estar a l'alçada de les expectatives dels progenitors o per ser acceptat
- 8 Mostra sentiments de culpabilitat de la situació viscuda
- 9 Manifesta que no el deixen entrar a casa o que l'han fet fora
- 10 Mostra senyals d'ansietat
- 11 Manifesta que vol ingressar a un centre

B5. Alteracions en la relació amb els altres (dintre o fora de l'escola)

- 1 Manifesta una familiaritat excessiva amb estranys (marxa fàcilment amb persones desconegudes)
- 2 Crida contínuament l'atenció
- 3 Fa demandes continuades d'afectivitat
- 4 No interacciona, no fixa la mirada, sovint sembla absent
- 5 Sembla tenir dificultat per formar vincles afectius estables
- 6 Presenta problemes de relació amb el grup d'iguals

B6. Altres manifestacions d'alteració de l'estat d'ànim

- 1 Mostra un aspecte trist i/o plora sovint sense causa aparent
- 2 Es mostra passiu i retret i/o s'aïlla
- 3 Fa comentaris que semblen indicar que té una autoestima baixa
- 4 Manifesta sovint conductes que corresponen a una edat inferior (conductes regressives)
- 5 Manca de plor i absència de queixa davant del dolor
- 6 Es mostra inquiet/a, neguitós/a
- 7 Presenta trastorns d'alimentació (vòmits, diarrees, anorèxia del lactant)
- 8 Presenta desordres greus associats amb el dormir

B7. L'infant presenta comportaments d'autoestimulació compulsiva

- 1 Fa balancejos compulsius
- 2 Presenta masturbació compulsiva
- 3 Es dona cops de cap de forma voluntària i repetida

B8. L'infant presenta comportaments sexualitzats inadequats per l'edat

- 1 Manifesta conductes i preocupacions sexuals o utilitza termes inadequats per la seva edat
- 2 Assetja o agredeix sexualment altres infants o adolescents
- 3 Manifesta, de forma recurrent, tenir por a un embaràs o a la sida
- 4 Mostra promiscuïtat sexual

B9. L'infant està adoptant rols que no li corresponen per edat

- 1 Assumeix responsabilitats impròpies de l'edat amb membres de la família o tasques de casa
- 2 Adopta un rol cuidador respecte als progenitors o guardadors (inversió de rols)

C. DESENVOLUPAMENT I APRENENTATGE DE L'INFANT

C1. L'infant presenta dificultats destacables en els aprenentatges escolars

- 1 Manifesta problemes d'atenció i concentració
- 2 Presenta poca constància en les activitats escolars i deixa de fer els deures amb freqüència
- 3 Està matriculat en un nivell inferior al que li correspon per edat o en un recurs especial49/59
- 4 Presenta dificultats d'aprenentatge
- 5 Presenta canvis sobtats en el seu rendiment escolar
- 6 Presenta repetits canvis de centre educatiu al llarg de l'escolaritat

C2. L'infant presenta un retard en el desenvolupament

- 1 Presenta retard en l'adquisició de capacitats verbals, cognitives o socials pròpies de l'edat
- 2 No respon als estímuls com seria d'esperar per l'edat
- 3 No se li observen habilitats i/o el to motriu pròpis de l'edat
- 4 Presenta pes i talla molt inferiors per l'edat
- 5 No mostra joc imitatiu/manipula els objectes de manera estereotipada sense desig d'explorar

C3. L'infant sovint té dificultats en el control d'esfínters

- 1 Presenta problemes d'enuresi, amb relativa freqüència
- 2 Presenta problemes d'encopresi, amb relativa freqüència

C4. Presenta problemes amb l'assistència escolar

- 1 Marxa de classe o d'escola davant qualsevol contrarietat
- 2 Fa faltes d'assistència injustificades i/o absentisme escolar o laboral
- 3 Ha abandonat l'escolaritat en etapa obligatòria

D. RELACIÓ DELS PROGENITORS O GUARDADORS AMB L'INFANT

D1. Els progenitors o guardadors manifesten rebuig vers l'infant

- 1 Manifesten una imatge negativa de l'infant i no li reconeixen valor positiu
- 2 Li repeteixen que no l'estimen
- 3 Es riuen de les seves dificultats
- 4 El critiquen, avergonyeixen, desqualifiquen, insulten, ridiculitzen o amenacen
- 5 Minimitzen els episodis de pena, malaltia o dany físic de l'infant
- 6 Manifesten enuig quan l'infant es fa mal
- 7 No s'observa mai cap expressió física d'afecte del progenitor/a vers l'infant
- 9 Són coneixedors de la situació de maltractament que pateix i no el protegeixen
- 10 Són coneixedors de la situació d'abús sexual que pateix i no el protegeixen
- 11 No permeten a l'infant contacte tàctil amb ells (carícies, moixaines, tendresa...)
- 12 El fan fora de casa o diuen que no volen saber res d'ell
- 13 Tracten de manera molt desigual els germans

D2. El seguiment i control de la salut de l'infant no sembla l'adequat

- 1 Porten l'infant malalt a l'escola

- 2 No atenen les malalties o danys físics de l'infant
- 4 No tenen cura de les deficiències visuals, auditives, etc. de l'infant
- 6 No assisteixen als serveis especialitzats indicats o derivats (atenció precoç, salut mental)
- 7 No accepten la malaltia de l'infant i per tant no li proporcionen l'assistència que necessita

D3. Hi ha sospites de manipulació de la salut de l'infant per part dels progenitors

- 1 Porten sovint medicaments a l'escola sense justificant mèdic
- 2 Li atribueixen sovint malalties dubtoses o símptomes no observats a l'escola
- 4 Fa faltes d'assistència reiterades per malalties sense justificació mèdica
- 6 Fa múltiples ingressos hospitalaris 50/59

D4. Els progenitors o guardadors aïllen l'infant de l'entorn social

- 1 Es mostren extremament protectors o controladors de l'infant
- 2 No deixen a l'infant estar amb amics
- 3 Eviten que l'infant es relacioni amb altres adults que no siguin ells
- 4 Li repeteixen que no hi ha ningú més en el món en qui s'hi pugui confiar, fora d'ells
- 5 Es mostren molt possessius respecte a l'infant

D5. Els progenitors o guardadors es despreocupen de les activitats escolars i d'oci de l'infant

- 1 S'obliden de recollir l'infant a l'escola o el vénen a recollir o el porten molt tard
- 2 Es despreocupen per l'oci de l'infant
- 3 No es preocupen pels continguts de les activitats que fa l'infant (violència, pornografia...)
- 5 Hi ha un abandonament escolar consentit i/o afavorit
- 6 No assisteixen a les reunions ni entrevistes amb l'escola quan se'ls cita
- 7 Són causants o consentidors de les faltes d'assistència i/o absentisme escolar de l'infant
- 8 Desconeixen el curs on va, el professor, els seus amics, quines activitats ha de fer...
- 9 No es preocupen que l'infant porti el material escolar (xandall...)

D6. Els progenitors o guardadors no atenen les necessitats bàsiques de l'infant

- 1 Desatenen les necessitats bàsiques de l'infant (alimentació, higiene...)
- 2 No respecten els hàbits o rutines que l'infant necessita (hores de son/descans, àpats...)
- 5 Mostren un desconeixement de les necessitats emocionals i d'estimulació de l'infant
- 6 No li faciliten l'ajuda/orientació que necessita o no col·laboren amb els serveis que l'atenen
- 7 S'encarreguen de l'infant altres familiars, amics o veïns no adequats
- 8 S'encarreguen de l'infant altres familiars, amics o veïns per despreocupació dels progenitors
- 9 Es dona una absència de supervisió de l'infant (risc d'accidents domèstics)
- 10 Prioritzen assumptes propis en detriment de l'atenció a l'infant, podent evitar-ho

D7. Els progenitors o guardadors terroritzen o intimiden l'infant

- 1 Terroritzen l'infant (amenacen amb mutilar-lo, matar-lo, vendre'l, trenquen les seves coses)
- 2 Utilitzen sistemàticament la por com a forma de disciplina
- 3 Mostren violència manifesta contra les persones davant de l'infant
- 5 Amenacen l'infant de fer-li mal, diuen que no responen dels seus actes
- 6 Utilitzen un tracte colèric i explosiu amb l'infant
- 7 Mostren violència manifesta contra animals o coses davant de l'infant

D8. Els progenitors o guardadors poden estar explotant o corrompent l'infant

- 1 Hi ha indicis que podrien estar forçant o consentint una situació d'explotació laboral
- 3 Hi ha indicis que fan pensar que podrien estar forçant l'infant en activitats sexuals
- 5 Utilitzen l'infant per la mendicitat
- 7 Fan actes sexuals davant l'infant o el sotmeten a veure material pornogràfic
- 8 Subministren substàncies tòxiques a l'infant (alcohol, cànnabis, tabac, etc.)

D9. Els progenitors o guardadors mostren incapacitat de control de l'infant

- 1 Es queixen sovint que "no poden" amb l'infant, que els és massa difícil
- 2 Manifesten que volen ingressar-lo en un centre a causa de la seva conducta
- 3 Manifesten que tenen por de l'infant i/o que n'han rebut amenaces o els ha agredit
- 4 Manifesten que té atacs de violència incontrolable

D10. Els progenitors o guardadors mostren pautes educatives no adequades amb l'infant

- 1 Utilitzen el càstig físic com a mètode habitual de disciplina
- 2 Utilitzen habitualment mètodes o pautes educatives extremament rígids i poc flexibles
- 3 No tenen en compte la seva opinió en cap de les decisions que l'afecten directament
- 4 El pressionen de manera desmesurada perquè tregui bones notes o destaquï en alguna activitat
- 5 Inculquen en l'infant odi o prejudicis religiosos, ètnics, culturals o d'altre tipus
- 6 El culpabilitzen dels problemes familiars (no fa prou per ells, es presenten com a màrtirs)
- 7 Utilitzen l'infant en el conflicte conjugal/ de parella. Es constata una manipulació de l'infant.
- 9 Toleren absolutament tots els comportaments de l'infant sense posar-li cap límit
- 10 Utilitzen pautes educatives incoherents i/o disparitat de criteris educatius dels progenitors de forma manifesta

D12. Situacions que fan que l'infant es trobi greument desprotegit

- 3 No han anat a recollir l'infant a l'escola i la policia no localitza ningú que se'n pugui fer càrrec
- 4 No han anat a recollir l'infant a l'escola i no es localitza ningú que se'n pugui fer càrrec
- 8 No segueixen els tractaments per malalties greus en greu risc per la seva vida
- 11 Amenacen amb matar l'infant

D13. Els progenitors o guardadors poden estar maltractant físicament l'infant o abusant-ne sexualment

- 1 Poden ser els causants de les lesions físiques de l'infant
- 2 Poden estar abusant sexualment del'infant
- 3 Poden haver afavorit una mutilació genital femenina o estar en risc de fer-ho

D14. L'infant està vivint en un entorn familiar violent

- 1 Es donen relacions violentes entre la parella
- 3 Hi ha agressions mútues entre progenitors i fills

E. CONTEXT SOCIAL, FAMILIAR I PERSONAL DE L'INFANT

E1. Els progenitors o guardadors poden tenir una addicció a l'alcohol o altres drogues en el contacte amb el centre educatiu (visites, recollides escolars...)

- 1 Presenten símptomes compatibles amb un abús d'alcohol
- 2 Presenten símptomes compatibles amb un abús d'altres drogues

E2. Els progenitors o guardadors poden estar patint algun trastorn mental

- 1 Presenten símptomes compatibles amb algun trastorn mental

E3. Els progenitors o guardadors presenten una discapacitat intel·lectual

- 1 Presenten dificultats que fan pensar que pot tenir alguna discapacitat intel·lectual

E4. Els progenitors o guardadors presenten una malaltia física

- 1 Pateixen alguna malaltia física greu

E8. Situació personal o familiar d'especial consideració

- 1 Algun dels progenitors està a la presó
- 2 Ambdós progenitors estan a la presó

E9. El nucli familiar té dificultats socials, econòmiques i/o d'organització

- 1 No té suport social i/o familiar
- 2 Té insuficiència d'ingressos econòmics per garantir la cura bàsica de l'infant
- 3 Els progenitors són adolescents amb greus dificultats econòmiques o manca de suport social i/o familiar
- 4 És un nucli monoparental amb greus dificultats econòmiques o amb manca de suport social i/o familiar
- 7 Es donen canvis constants de domicili
- 8 Canvis freqüents de parella i/o dels referents adults de l'infant (canvis de cuidadors)

E10. El nucli familiar viu en un context social d'especial consideració

- 1 Viuen en una situació d'aïllament en zona rural
- 2 Viuen en un campament provisional de caravanes
- 3 Habiten en una zona amb concentració de població en situació de dificultat social
- 4 El context familiar, cultural o religiós és poc afavoridor dels drets de l'infant o de la dona

E11. Els guardadors o progenitors presenten un aspecte físic molt desfavorable

- 1 La seva higiene és molt deficient
- 2 Presenten sovint lesions físiques

E12. Les condicions personals de l'infant el poden fer més vulnerable

- 1 L'infant pateix una malaltia crònica
- 2 L'infant té alguna discapacitat física, intel·lectual o sensorial
- 3 Presenta algun trastorn mental

ANNEX 5: Fitxa de notificació situació de risc o desempament infantil

[Link amb el document per omplir](#)

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball, Afers Socials i Famílies
Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

Versió 2-17

FITXA DE NOTIFICACIÓ DE SITUACIÓ DE RISC O DESEMPARAMENT INFANTIL DES DELS CENTRES EDUCATIUS

Identificació del cas

Data de comunicació	Feu clic aquí per escriure una data.	Comunicació dirigida a:	Trieu un element.
Gravetat de la situació de maltractament	Lleu ¹ ☐	Moderat ² ☐	Greu ³ ☐
Tipologia de maltractament:	Físic ☐	Abús sexual ☐	Emocional/psicològic ☐
Negligència/abandonament ☐	Altres: Feu clic aquí per escriure text.		

Informació

Descripció de la situació detectada, antecedents i accions dutes des del coneixement dels fets:

Feu clic aquí per escriure text.

Persona menor d'edat presumptament víctima

Cognoms	Nom	Home ☐	Dona ☐	Data de naixement
Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.			Feu clic aquí per escriure una data.
Domicili (carrer, plaça, número i porta)		C.P.	Municipi	
Feu clic aquí per escriure text.		Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.	
Telèfon 1	Telèfon 2	e-mail		
Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.		
S'informa que té alguna discapacitat:	Si ☐	No ☐		

Dades del Centre

Centre Educatiu	Nivell Educatiu
Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.
Adreça (carrer, plaça i número)	C.P.
Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.
Telèfon	Fax
Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.
	e-mail
	Feu clic aquí per escriure text.

Observacions i comentaris addicionals

Feu clic aquí per escriure text.

Relació de documentació annexada:

Feu clic aquí per escriure text.

Responsable de la notificació	Lloc	Data
Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure text.	Feu clic aquí per escriure una data.

¹ La situació no és urgent ja que existien indicadors físics, psicològics i/o socials de maltractament que es poden abordar en l'entorn abeo-familiar de l'infant o de l'adolescent. Es pot comptar amb el suport i ajut dels Serveis Socials de la Zona on viu el menor d'edat a qui es fa la notificació.

² La situació és urgent perquè existien indicadors físics, psicològics i/o socials de maltractament que posen en perill la integritat i el benestar de l'infant o l'adolescent. Cal dirigir la notificació a la DGAIA.

ANNEX 6: Possibles plantilles d'autorització

En/Na _____ amb DNI _____, com a
mare/pare/tutor/a legal de l'alumne/a _____ del curs

AUTORITZO la comunicació per part dels docents i professionals que treballen al centre educatiu del meu fill/filla a través del seu telèfon mòbil particular, que és el següent:

NO AUTORITZO la comunicació per part dels docents i professionals que treballen al centre educatiu del meu fill/filla a través del seu telèfon mòbil particular.

AUTORITZO que el meu fill/filla quedi amb el professor/ora _____ per preparar el projecte/practiques/treball _____. Donant-me per assabentat/assabentada que això tindrà lloc durant el dia o dies _____ en horari _____

NO AUTORITZO que el meu fill/filla quede amb el profesor/professora _____ per preparar ningun projecte/practiques/treball.

Signatura i data

ANNEX 7: Radiografia de vies de comunicació

<i>Nom de l'escola</i>	<i>Plataforma de Gestió Educativa</i>	<i>Plataforma de videoconferències</i>	<i>Mail del professorat</i>	<i>Mail de l'alumnat</i>	<i>Telèfon mòbil de l'alumne com a mitjà de comunicació (professor/escola - alumnat)?</i>	<i>Fem servir Xarxes Socials per comunicar-nos amb l'alumnat de manera habitual</i>
Ramon Pont	Clickedu	Google Meet	@ramonpont.cat	@ramonpont.cat	No	No
Mare de Déu de Montserrat	Clickedu	Google Meet	@escolamontserrat.cat	@escolamontserrat.cat	No	No
Mare de Déu de la Salut	Clickedu	Microsoft Teams	@escolalasalut.com	@escolalasalut.com	No	No
Sant Lluís Gonçaga	Clickedu	Jitsy Meet	@escolasantlluis.cat	@escolasantlluis.cat	No	No